

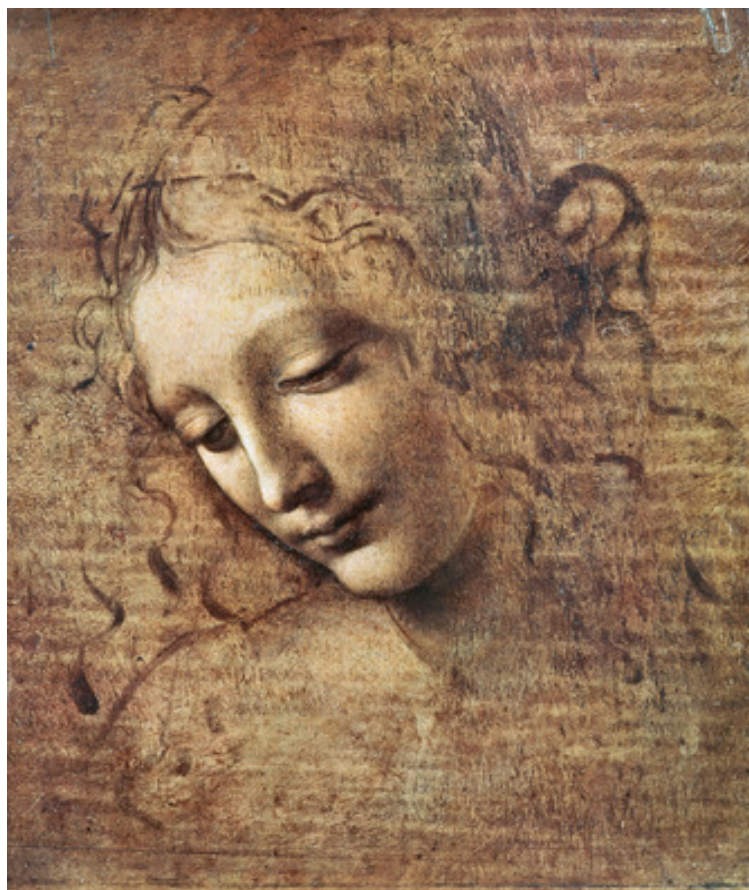

Člen Asociace neprofesionálních komorních a symfonických těles

EMAUZSKÝ SBOR A ORCHESTR

středa 24. dubna 2019 v 19 hodin

Refektář kláštera Emauzy, Vyšehradská 49, Praha 2

JARNÍ KONCERT

JSEM PÍSEŇ TVÁ...

Křehké doteky lásky v lidové písni a v dílech českých skladatelů

PROGRAM

Ej, lásko	moravská
Nokturno g moll	Josef MYSLIVEČEK (1737-1781)
Nokturno C dur	Josef MYSLIVEČEK
Ó lásko	Leoš JANÁČEK (1854-1928)
Árie E dur	Josef MYSLIVEČEK
Ičko vám děkuju, má zlatá mamičko	česká z Chodska
Ičko vám děkuju, pane páter	česká z Chodska
Jedna hodina	česká z Plzeňska
Ty ukvaldský kostelíčku, hej!	Leoš JANÁČEK
Ty bysterský zvony	z Poličska
Daleká, šeroká	z Hané
Mikulecká dědina	moravsko-slezská
Dyby byla kosa	Antonín DVOŘÁK / Leoš JANÁČEK
Hoře	Antonín DVOŘÁK (1841-1904)
Možnost	Antonín DVOŘÁK
Veleť vtáčku	Antonín DVOŘÁK
Hájíčku	Antonín DVOŘÁK
Dětská píseň	Antonín DVOŘÁK
Berceuse	Antonín DVOŘÁK
Zajatá	Antonín DVOŘÁK
Voda a pláč	Antonín DVOŘÁK
Šípek	Antonín DVOŘÁK / Leoš JANÁČEK
Opuštěný	Antonín DVOŘÁK
V dobrym sme se sešli	Antonín DVOŘÁK / Leoš JANÁČEK

Marie MATĚJKOVÁ (soprán)

Eva FOREJTOVÁ (soprán)

EMAUZSKÝ SBOR A ORCHESTR

Sbormistryně: Marie MATĚJKOVÁ

Dirigent: Tomáš ČECHAL

Vstupné 150 / 100 Kč www.eso-music.cz

*Kdyby láska jenom žila,
jdouc krajem s písní ve zraku,
ubohá země, kde bys byla,
co by bylo zázraků!*

Jak aktuální verše všelidské lásky, zhudebněné Leošem Janáčkem v Hradčanských písničkách! Láska je nejkrásnějším lidským citem – také však nejpotřebnějším, protože bez lásky nejste nic. Není snad poetičtějších a nejryzejších vyjádření lásky jinde, než v lidové poezii. Ta jímavá poetika, zejména v poezii moravské, působí jako očištná lázeň; obrazy, které se nám v lidových písních zjevují, jsou totiž opravdové, nevyumělkované – proto působí takovou silou. Byly zrozeny z nejpřírodnější potřeby vyplakat se ze smutku, vyjádřit přirozeným a nepatetickým způsobem lásku k milému, milé, k Pánu Bohu... „*Není na nebi tolik hvězdiček, co mně má milá dala hubiček, není a nebude, co svět světem bude, tolik hvězdiček*“.

V jakési přímočarosti vyjádřené nekomplikovaným harmonickým cítěním působí většina českých lidových písní, zejména pak v sousedství baladicky zabarvených písní moravských, jejichž citová exprese je umocněna harmonickou neukotveností. Také proto se tyto hudební skvosty upravám poněkud příčí, a o jejich harmonizaci se vedly spory jak mezi slavnými sběrateli lidových písní, tak mezi takovými osobnostmi, jako jsou Dvořák nebo Janáček. Tedy těmi, kteří reprezentují v dnešním programu citlivou a mistrovskou úpravu lidové písně nebo původní dílo na slova lidové poezie. To je příklad Dvořákova opusu 29, z něhož zazní sbor Opuštěný, který připomene geniální symfonické básně na poezii K. J. Erbena z posledního Dvořákova tvůrčího období. Však také smíšený sbor Opuštěný je pokládán za nejdokonalejší opus v Mistrově tvorbě a capella. O Janáčkově obdivném vztahu k Dvořákovi je toho známo dosti. Janáček uvádí např. Dvořákovu Smyčcovou serenádu v Brně (je to vůbec první Dvořákova skladba hraná v tomto městě) a uvádí zde i Moravské dvojzpěvy – tři Janáčkovy úpravy pro smíšený sbor dnes také zazní.

S Dvořákem se Janáček natolik sblížil, že o prázdninách roku 1877 podnikají společně „putování po Čechách“ (Říp, Strakonice, cesta na Orlík, do Husince a do Prachatic): „*Kousek cesta z Prahy dráhou, kousek zpět též; ostatek byl pěší. Namluvených řečí tří dnů bylo beztak do uzlíčku. Znáte to, když někdo vám z úst slovo bere dřív, než jste je vyslovil? Tak mi bylo vždy ve společnosti Dvořákově. Nač tedy mnoho mluvit?*“ (z Janáčkových vzpomínek). Janáček dedikoval Dvořákovi roku 1886 „na důkaz neobmezené úcty“ své Mužské sbory: sbor Ó, lásko zazní ve verzi pro smíšený sbor. Již v těchto úpravách je slyšet Janáčkův pozdější, tolik svérázný, rukopis.

Myslím, že stojí za to uvést alespoň část Dvořákova poděkování Janáčkovi:

„*Milý příteli! Vaše sbory jsem dostal a děkuji Vám za ně, jakož i za dedikaci, která mne velice ctí a ze které se opravdu těším, poněvadž je to dárek mnohoslibný a v nynějších dnech skutečně vzácný. Hned, jak jsem je dostal, pilně jsem je několikrát přečetl a musím se Vám upřímně přiznat, že nad tak mnohým místem, zejména pokud se týče modulací, jsem byl zaražen a nevěděl jsem si rady. Nešel jsem hned ke klavíru, nehrál jsem je, myslím, že pouhým okem teoretickým věc tu přec snad pochopím, ale když jsem si je přehrával, jednou, podruhé, potřetí – mé ucho si přece uvyklo a pravil jsem si: No, může to tak být, ale hádat by jsme se o tom mohli. Což ale na tom, Vaše sbory jsou skutečným obohacením naší chudé literatury (v tom oboru), zkrátka: jsou originelní, dýše z nich (což je to hlavní) opravdový slovanský duch a není to žádný Liedertafel a jsou místa tam, která čarovně působit budou, a tuze rád bych byl, kdybych je mohl co možná brzo slyšet.*

Gratuluji Vám k této sice malé, ale významné kompozici, a přeju Vám ještě mnoho a mnoho takých! Nemyslete, že Vás chválím proto, že jsou mi dedikovány“.

Mistra Dvořáka jistě „zneklidnila“ především tonální nestálost – Janáček symbolizuje nestálost lásky nestálostí tonální (např. každá z obou slok písně Ó, láska se skládá ze dvou stejných period, první však z H dur klesá do A dur, druhá se vrací do H dur...).

Roku 1898 vzniká Janáčková sbírka Ukvalská lidová poesie v písních (13 písní s klavírem, 6 z nich upraveno pro smíšený sbor), věnovaná kroužku Pod akátem v Hukvaldech. Tyto malé skvosty vyšly tiskem až roku 1949 pod názvem Ukvalské písně.

Moravské dvojzpěvy Antonína Dvořáka vznikly z podnětu pražského velkoobchodníka Jana Neffa, u něhož byl Dvořák zaměstnán jako domácí učitel hry na klavír. „*Můj muž, horlivý Moravan, jednou za řeči prohodí k Dvořákovi: ‚Což by se nedalo složit v dvojzpěvy něco domácího, na příklad moravské písně?‘ ‚Proč ne – na to Dvořák, – vyhledejte si pěkné texty, ostatní obstarám‘. Ujednáno, vykonáno. Naše vychovatelka, slečna Marie Blažková, došla k Náprstkovům, vypůjčila si Sušilovu sbírku, vybrala dle svého vkusu asi 15 písní a Dvořák slíbil, že k nim napíše druhý hlas a průvod. Za několik dnů však si věc rozmyslil. ‚Já to dělat nebudu – řekl – chcete-li, napíšu dvojzpěvy dle svého vkusu, k tomuhle druhé hlasy psát nebudu‘. Nikdo nenaříkal a Dvořák pustil se po svém do práce a zkomponoval svoje slavné ‚Moravské dvojzpěvy‘. (Ze vzpomínek Marie Neffové).*

Ano, Dvořák vyhověl s nadšením a věnoval Moravské dvojzpěvy „*Blahorodému pánu, panu Janu Neffovi a jeho spanilomyslné choti*“. Nejprve spatřily světlo světa Tři dueta pro soprán a tenor s průvodem piana a pro velký úspěch u rodiny Neffů složil Dvořák ještě II. a III. cyklus, tentokrát určený pro ženské hlasy. Celý soubor písní završuje v roce 1877 dalšími čtyřmi dvojzpěvy s doprovodem klavíru. Roku 1877 přiložil první vydání Moravských dvojzpěvů k žádosti o stipendium pro „mladé, talentované a chudé umělce“ a u člena poroty J. Brahmsa vyvolaly písně mimořádnou pozornost: „*Prohrajete-li si je, budete jako já z nich mít radost a jako nakladatel budete mít obzvlášť radost z pikantnosti. Dvořák je rozhodně velmi talentovaný člověk! A mimo to chudý! Prosím, abyste o tom uvažoval!*“, psal svému nakladateli F. Simrockovi. A hle, následujícího roku vyšly Dvojzpěvy (v nevalném překladu J. Srba-Debrnova) u Simrocka s mimořádným úspěchem. Hudební estetik Louis Ehlert dokonce píše v berlínském časopisu Nationalzeitung: „*Když jsem je pročítal, bylo mi u srdce, jako kdybych zřel na krásné děvy, házející po sobě květy, na nichž se ještě třpytí rosa...*“

Rosa se třpytí (v klasickém hávu 18. století) rovněž v milostných verších Pietra Metastasia, podle kterých Josef Mysliveček komponoval svá Nokturna. Záměrně jsou zařazena mezi dvě adorace lásky – ne jako kontrast hudebního vyjádření nebo citového pohnutí, spíše jako různé odstíny jednoho „tématu“ (rovněž tak Myslivečkova Árie E dur).

Dále najdete v programu jakási dvě intermezza či zastaveníčka, která na koncertních pódiích asi neuslyšíte: Dvořákova Ukolébavka (Berceuse) vznikla po Humoreskách a měla být součástí klavírního cyklu. Nestalo se tak, zahalen tento záměr tajemstvím... Vydána byla až roku 1911 ze skladatelovy pozůstalosti. A Dětská píseň? Napsána byla 14. listopadu 1880 podle slov vynikajícího českého učitele Štěpána Bačkory (ze sbírky *Malý Gratulant čili Přánky malých*) pro děti nakladatele Em. Starého jako přání otci k narozeninám. Provedena byla téhož roku na Štědrý den soukromě jako gratulace.

Milí přátelé, přijměte tedy bez rozpaků všechny tyto hudební kvítky nejen české a moravské lidové poezie; tyto kvítky jsou láskou protkané a s láskou zpívané.

Tomáš Čechal